

Streszczenie rozprawy doktorskiej Anny Kurowickiej

„Polityka aseksualności. Krytyczna analiza dyskursów na temat aseksualności”

napisanej pod kierunkiem prof. dra hab. Pawła Dybla.

Celem rozprawy pt. „Polityka aseksualności. Krytyczna analiza dyskursów na temat aseksualności” jest zbadanie dyskursów dotyczących aseksualności oraz ich związku ze współczesnym zachodnim rozumieniem seksualności. W moich badaniach rozumiem aseksualność szeroko, jako zjawisko obejmujące zarówno powstałą na początku XXI wieku tożsamość seksualną osób, które „nie odczuwają pociągu seksualnego” (definicja Asexuality Visibility and Education Network, AVEN), jak i jako rezygnację z życia seksualnego z powodów politycznych, religijnych, zdrowotnych czy osobistych. Tym samym, idę śladem innych naukowców zajmujących się aseksualnością (Karli June Cerankowski i Megan Milks czy Ela Przybyło i Danielle Cooper), jak również badaczy zainteresowanych różnymi formami nie-seksualności (Breanne Fahs, Benjamin Kahan).

Moja analiza skupia się na czterech wybranych dyskursach na temat aseksualności, które pozwalają na ukazanie jej zróżnicowanego oblicza. Są to: (1) dyskursy współczesnej społeczności aseksualnej upubliczniane w Internecie, (2) dyskursy amerykańskich radykalnych feministek drugiej fali (lata 70. XX wieku) oraz współczesnych, promujące celibat jako sposób walki z patriachatem, (3) dyskursy widoczne w reprezentacji społecznych i aseksualnych męskich geniuszy w popularnych serialach telewizyjnych i wreszcie – (4) polskie dyskursy aseksualności tworzone przez osoby aseksualne na forach internetowych oraz formułowane w popularyzatorskich artykułach na ten temat. Wybór omawianych dyskursów podyktowany jest potrzebą oddania ich różnorodności w podejmowaniu tematu aseksualności oraz ich politycznego potencjału. Uznałam za

niemożliwie i niewskazane próby uniwersalizowania aseksualności jako koncepcji; zamiast tego, skupiłam się na konkretnych kontekstach – geograficznych, czasowych, płciowych, politycznych – z których wyrastają wybrane przeze mnie przypadki.

Szukałam politycznego potencjału tych dyskursów poprzez odpowiedzi na następujące pytania badawcze: (1) W jaki sposób definicje aseksualności łączą się z normatywnymi ideami dotyczącymi seksualności, przede wszystkim z założeniem, że seksualność stanowi naturalną, predyskursywną cechę każdego człowieka? (2) Czy dyskursy te są (lub mogą być) używane, aby kwestionować tak rozumianą seksualność, czy też są wpisane w tę logikę? (3) Czy aseksualność jest po prostu jedną z orientacji seksualnych, czy też może być rozumiana jako zjawisko stojące poza seksualnością, a tym samym jako narzędzie do ewentualnego podważenia jej normatywnej logiki? Polityczny potencjał aseksualności rozważam właśnie w odniesieniu do wspomnianej tu zachodniej teorii seksualności, zgodnie z którą seksualność każdego człowieka jest kluczowym, autentycznym elementem jego osobowości, „prawdą o sobie”, a aby osiągnąć wolność i wewnętrzny spokój konieczne jest zaakceptowanie i wyznanie seksualności. To krytykowane przez Michaela Foucaulta w „Historii seksualności” założenie łączy się z inną koncepcją kluczową dla badawczy aseksualności oraz samych osób aseksualnych – obowiązkową seksualnością (Kristina Gupta). Jest to ideologia, zgodnie z którą wszyscy ludzie są istotami seksualnymi, a seks jest dla nich zdrowy i dobry.

Rozprawa składa się ze wstępu, czterech rozdziałów – z których każdy omawia inny dyskurs na temat aseksualności – oraz z zakończenia. Praca sytuuje się w polu studiów kulturowych, w ramach których posługuję się perspektywami studiów nad płcią kulturową i studiów queer, krytyczną analizą dyskursu i studiami o aseksualności (*asexuality studies*). We wstępie prezentuję teorie, którymi się posługuję, przede wszystkim teorię seksualności Michela Foucaulta oraz związki aseksualności z kategoriami płci i rasy. Szczegółowe

omówienie dalszych wykorzystanych teorii znajduje się w odpowiednich rozdziałach: w rozdziale pierwszym skupiam się na studiach queer i studiach o aseksualności, w rozdziale drugim omawiam feministyczne teorie seksualności, w trzecim – studia o niepełnosprawności (*disability studies*), a w czwartym – transnarodowe studia nad seksualnością.

W rozdziale pierwszym, zatytułowanym „The Politics of an Identity: Contemporary Asexual Community” analizuję dyskursywną konstrukcję aseksualności tworzoną przez współczesną społeczność aseksualną, a wyrażoną w dokumentach dostępnych na najpopularniejszej stronie internetowej poświęconej tej tematyce, Asexuality Visibility and Education Network. Interesują mnie polityczne cele tej społeczności, ustalanie i kontrolowanie jej granic oraz promowanie definicji aseksualności jako orientacji seksualnej stojącej w opozycji do takich potencjalnie pokrewnych zjawisk jak celibat czy abstynencja seksualna spowodowana traumą bądź chorobą. Te dyskursy są kierowane jednocześnie do społeczności aseksualnej i do szerokiego odbiorcy, co skutkuje pewnymi niespójnościami: jako tożsamość oparta na braku pociągu seksualnego, aseksualność sprzyja budowaniu alternatywnych form życia osobistego i rodzinnego, nie bazujących na (hetero/homo)seksualnej i romantycznej relacji, a co za tym idzie bywa używana po to, by podważać obowiązkową seksualność. Z drugiej jednak strony, na tyle, na ile aseksualność jest rozumiana jako esencjonalna orientacja seksualna, pozostaje ona również włączona w logikę normatywnej koncepcji seksualności – zgodnie z nią, osoby aseksualne także mają seksualność, jest ona tylko w ich przypadku inna niż u większości.

Drugi rozdział pt. „Political Asexuals: Feminism and Politically-Motivated Celibacy” skupia się na teoriach amerykańskich feministek drugiej fali i współczesnych, zgodnie z którymi aseksualność może być strategią świadomej walki z patriachatem, a nie wrodzoną orientacją seksualną. W analizie artykułów Dany Dansmore „On Celibacy” i „Independence

from the Sexual Revolution” oraz „SCUM Manifesto” Valerie Solanas rekonstruuje polityczne podejście do seksualności typowe dla radykalnych feministek drugiej fali oraz określłam ich położenie względem współczesnego postrzegania aseksualności. Wspomniane autorki proponowały inne postrzeganie seksualności niż to krytykowane przez Foucaulta – nie uznawały one seksualności za naturalny i konieczny element ludzkiej psychiki. Seksualność była dla nich kwestią głęboko polityczną, w związku z czym sądziły, że preferencje i pociąg seksualny kobiet mogą i powinny być dostosowane do ich feministycznych przekonań. Twierdzę, że te próby denaturalizowania kobiecej seksualności na rzecz jej politycznej użyteczności oferują alternatywne rozumienie aseksualności, która w pewnych warunkach może być sposobem na podważenie dominującego reżimu seksualności.

W rozdziale „Autistic Asexuals: Popular Representation of Asexual Male Geniuses” kontynuuję analizę związku aseksualności z płcią poprzez badanie reprezentacji męskiej aseksualności w popularnych serialach telewizyjnych. Dwie wybrane przeze mnie postacie, Sheldon Cooper z „Teorii wielkiego podrywu” (CBS, 2007-) oraz Sherlock Holmes z „Sherlocka” (BBC, 2012-), są przykładami aseksualnego społecznego męskiego geniusza. Obaj bohaterowie posiadają także cechy typowe dla popularnego przedstawienia autystyków, takie jak brak empatii oraz problemy z wyrażaniem i rozpoznawaniem emocji. Aseksualność i społeczność Sheldona i Sherlocka są przedstawione jako nierozzerwalnie splecione ze sobą problemy, które muszą zostać rozwiązane, aby bohaterowie mogli osiągnąć szczęście jako seksualnie i społecznie normatywne podmioty. Obaj geniusze zostają wyleczeni ze swoich przypadłości, co sugeruje, że seksualna, społeczna i neurologiczna nienormatywność (niepełnosprawność intelektualna) musi zostać naprawiona tak dla dobra samego zainteresowanego, jak i jego otoczenia. Choć jako seriale telewizyjne teksty kultury analizowane w tym rozdziale różnią się od materiału używanego w pozostałych częściach,

zdecydowałam się włączyć je do analizy ze względu na rolę, jaką odgrywają w kreowaniu obrazu aseksualności w kulturze.

W ostatnim rozdziale, „Conceptualizing Asexuality in Poland”, przedstawiam i analizuję polskie dyskursy na temat aseksualności, zarówno te tworzone przez osoby aseksualne i zainteresowane tą tematyką na forum internetowym, jak i produkowane w popularyzatorskich artykułach na temat aseksualności. Włączenie do rozprawy polskiego przypadku jest ważne zarówno dla studiów o aseksualności, które w dużej mierze ograniczają się do perspektywy amerykańskiej i zachodnioeuropejskiej, jak i ze względu na wprowadzenie do polskiej nauki niepodejmowanego dotychczas tematu aseksualności. Moje badania pokazują znaczące paralele pomiędzy polskimi dyskursami i tymi wytwarzanymi po angielsku na stronie AVEN, szczególnie pod względem definiowania aseksualności jako tożsamości seksualnej stojącej w opozycji do traumy, choroby, ale także religijnie motywowanego celibatu. Ten ostatni jest zjawiskiem powiązaniem z aseksualnością, a w polskim kontekście kulturowym aprobowanym przez Kościół katolicki – instytucję wywierającą znaczący wpływ na politykę i kulturę w Polsce. Dlatego też badałam wpływ religijnych wzorców dotyczących seksualności na polskie konceptualizacje aseksualności. Kościół katolicki i jego nauka na temat seksualności okazują się jednak negatywnym punktem odniesienia – osoby aseksualne piszące po polsku konstytuują swoje tożsamości w bezpośredniej opozycji do religijnego celibatu, nie szukając w religii potencjalnego sojusznika. Zarówno autorzy artykułów publikowanych w polskiej prasie i w Internecie, jak i same osoby aseksualne, polegają na wiedzy o aseksualności i dyskursach eksperckich wypracowanych na Zachodzie. Narracje na temat aseksualności są uzupełnione komentarzami seksuologów, którzy mają legitymizować jej istnienie swoim autorytetem, oraz przez historie osób aseksualnych. Polski dyskurs na temat aseksualności wiele zawdzięcza zachodniej wizji seksualności jako prawdy o sobie,

choć jednocześnie adaptuje tę koncepcję na potrzeby lokalnego kontekstu, szczególnie poprzez zaprzeczanie związkom pomiędzy aseksualnością a celibatem.

W zakończeniu podsumowuję moje rozważania oraz przedstawiam mechanizmy używane, aby hamować antynormatywny potencjał badanych przeze mnie tekstów. Analiza dyskursów na temat aseksualności wskazuje na to, że jest to koncepcja głęboko uwikłana w normatywne reżimy seksualności dominujące w kulturze zachodniej. Niekiedy aseksualność jest używana w celu kwestionowania seksualnej normatywności, przede wszystkim idei obowiązkowej seksualności. Jednak w obrębie współczesnej społeczności aseksualnej i w kulturze popularnej aseksualność postrzegana jest jako naturalna orientacja seksualna, co wpisuje się w rozumienie seksualności jako prawdy o sobie krytykowane przez Foucaulta. Możliwości myślenia o (a)seksualności w inny sposób są ograniczone poprzez działania dominującego systemu władzy/wiedzy. Proponuję także możliwe dalsze ścieżki badań aseksualności, szczególnie u zbiegu aseksualności i religijnej myśli na temat seksualności oraz aseksualności i teorii afektu.

A. Kunaricha
27.11.2017